

אשרי האיש

הלכות ומנהגים לראש השנה שחל בשבת

עם מקורות בקצרה
וע"פ פסקי מרן עמוד ההוראה גאון ישראל
רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל

חיברתי וערכתי בחסד ה' עלי
אשרי אזולאי

גבעת זאב

ערב ראש השנה
תשפ"ג

בהוצאת:

בית המדרש ובית הכנסת
הליכות עולם - גבעת זאב

הסכמות מהרבנים הגאונים ניתנו לספרי הקודמים:

שו"ת אשרי האיש ח"א, אשרי האיש על מ"ח קנייני תורה, שו"ת אשר השיב
ח"א, שו"ת אשר השיב ח"ב, קצה המטה על הלכות הרחקות (יו"ד סי' קצה),
מבוא לטהרה (יו"ד סימנים קצו - קצז) אשרי האיש הלכות ת"ב שחל
במוצ"ש, אשרי האיש הל' ברכת האילנות, אשרי האיש הגדה של פסח,
אשרי האיש על המועדים

כל הזכויות שמורות למחבר

להערות והארות:

a5401213@gmail.com

הלכות ראש השנה שחל בשבת [המקורות בקובץ הארוך]

א. מצוה לטבול כדי לטהר עצמו ברגל. ואף הנוהגים שלא לטבול בכל ערב שבת, טוב שיטבלו בערב שבת זו שהוא גם ערב הרגל [ואם אינו יכול לטבול מאיזה סיבה, ישפוך על עצמו ט' קבין. ובדר"כ זורם בינוני של 3-4 ד' הוא שיעור של 12 ליטר ושש מאות ג' שהוא ט' קבין. וניתן לעשות כן אף במקלחת. וכך הוא סדר שפיכת ט' קבין: תחילה ישפוך מים על פס רגלו מתחת העומדת בארץ כדי שיבואו אח"כ המים על גופו ועל פס רגלו ממעל יהיה חיבור עם המים שעל פס רגלו אשר מתחת ויהיה כאילו על כל גופו באו המים אפילו מתחת רגליו שנוגעות בקרקע ואח"כ יבוא אחר ויתפוס לו המים או יניחם במקום שאפשר שישפכו עליו מזליהן והוא יהיה עומד וידיו יהיו מוטות מצדדיו זה מצד זה וזה מצד זה, עד אצל הירך, אבל לא דבוקות בגופו וכו', ובה יוצא נתינת ט' קבין כתיקנה, ע"ש).

ב. שאלה: האם חייבים להתענות בערב ראש השנה? ואם כן, האם חצי יום או יום שלם?

תשובה: מעיקר הדין אין חיוב להתענות בערב ראש השנה. ואמנם אם יכול להתענות בערב ראש השנה עד אחר צאת הכוכבים והדבר לא יפריע ללימוד ולתפילתו, טוב שיעשה כן. ואם אינו יכול, אפשר להתענות עד חצות היום. ומי שהוא זקן או חלוש או קטנים פחות מבר מצוה, אין צריכים להתענות כלל. ואם חל ראש השנה בשבת, יש מקדימים להתענות ביום חמישי שלפניו, וקצת אנשי מעשה אין נוהגים כן, ע"ש.

ג. יש להכין בערב שבת נר הדולק למשך 26 שעות לפחות או יותר כדי להעביר מאש לאש במוצ"ש לצורך הדלקת נרות, בישול וכו' (נר של 24 שעות לא יספיק למוצ"ש, ויש המוסיפים שמן זית בערב שבת לנר של ה - 24 שעות ובכך הוא דולק יותר).

ד. כשחל יום טוב במוצ"ש, אין עושים עירוב תבשילין וגם לא מועיל עירוב תבשילין.

ה. יש להקפיד, כמובן, להדליק נרות בערב שבת מבעוד יום קודם השקיעה ולא כמו ביו"ט שחל בחול שיש המדליקים משתחשך.

ו. בכל ערב שבת וערב יום טוב ראוי מאוד לכבות את אור החשמל קודם הדלקת הנרות בשמן או בנרות שעווה, ולחזור ולהדליק את החשמל אחר הדלקת נרות יום טוב ונרות שבת, ולכוין בעת הברכה

על הנרות לפטור את מאור החשמל. וכשחל יו"ט במוצ"ש יסדר מערב שבת ע"י שעון שבת שיכבה את אור החשמל קודם ההדלקה לכבוד יום טוב, ואחר כך יודלק שוב החשמל ע"י השעון.

ז. ערב החג והשבת מדליקים נרות ומברכים "בא"י אמ"ה אקב"ו להדליק נר של שבת ויו"ט" [ואם שכחה להזכיר את היום טוב והזכירה רק של שבת, יצאה ידי חובה דגם יו"ט נקרא שבת. ונכון שלא יברכו הנשים 'שהחיינו' בעת הדלקת הנרות, אלא יסמכו על ברכת 'שהחיינו' שמברכים בעליהן בקידוש שעל הכוס. ומכל מקום אין למחות בחזקה בנשים המברכות 'שהחיינו', רק שיברכו ברכה זו אחר שידליקו לפחות נר אחד, כדי שלא יהיה הפסק בין ברכת הדלקת הנרות למצות ההדלקה. וכן יזהרו שלא יענו אמן אחר ברכת 'שהחיינו' ששומעות בקידוש מפי בעליהן, משום הפסק בתיבת אמן בין ברכת 'בורא פרי הגפן' של הקידוש, לטעימה מכוס הקידוש, הואיל וכבר יצאו ידי חובה של ברכת 'שהחיינו' בעת הדלקת הנרות].

ח. גם ביום טוב יש מצוה להדליק נרות בשמן זית. כמו כן, נהגו להדליק ב' נרות כמו ביום שבת.

ט. דנו הפוסקים האם מותר להכניס פתיל לתוך הבסיס שלו הנקרא 'פתיל צף' ביום טוב. האם יש לאסור בזה משום 'מתקן מנא' או שמא משום 'מכה בפטיש'. והעיקר להלכה להתיר בזה, שאין זה נחשב לעשיית כלי. ומכל מקום אם אפשר בקלות להכין מערב יום טוב הפתילות בתוך הבסיס שלהם, טוב לנהוג כן כדי לצאת מהספק. אם לא הכינו, יש להקל בזה ולהכניס את הפתילה וכדברי הפוסקים הנ"ל.

י. לגבי החלפת הפתילות ביום טוב יש שדנו בזה משום שהוכשרו להדלקה טוב יותר ע"י שדלקו בשבת והוי הכנה וכמו ביצה שנולדה בשבת אסורה ביום טוב שלאחריה. ויש שדנו בזה משום איסור. ודעת הפוסקים שמעיקר הדין אין איסור מוקצה בפתילות משום שהוא טלטול לצורך אוכל נפש. וכמו כן, אין איסור להשתמש בפתילות הישנות, ואין בזה הכנה משום שלא דומה לביצה שנולדה ששם היא לא היתה בעולם, משא"כ הפתילה שהיתה בעולם, רק שנשתבחה. ולכן הרוצה להחמיר ולצאת ידי כל החששות הנ"ל, כדאי שיכין פתילות חדשות בערב שבת לצורך הדלקה ביום טוב ויכין ב' מערכות פמוטות וכיוצ"ב, אחד לשבת והשני ליום טוב. ואם לא היו לו ב' מערכות של פמוטות וכיוצ"ב יפיל הפתילות לתוך מגש ויטול

אשרי הלכות ראש השנה שחל בשבת האיש ה

- המגש למקום האשפה שהוא טלטול מן הצד לצורך דבר המותר. וישתמש בפתילות חדשות לצורך הדלקת נרות ליום טוב, וכאמור.
- יא. מי שמדליקה בנרות שעוה מאיזה סיבה, יש לה להיזהר שלא לחמם ביום טוב את הנר שעוה כדי לדבוק בפמוט או במנורה משום איסור "ממרח", ולכן צריך להדביקם ולהכניס בערב שבת. אם שכחה להכין, לא תדביק, אלא תדליק בנרונים או בשפופרת חלולה או בפמוט שאין צורך במירוח השעוה. ומותר לנקות הפמוט שנסתם בשעוה בסכין וכדו', ואין בזה משום תיקון כלי ביום טוב.
- יב. אין תוקעים בשופר בערב ראש השנה. ואף כשחל יום ראשון של ראש השנה בשבת, גם כן אין תוקעין בערב שבת כיון שאומרים 'זכרון תרועה', הרי זה נחשב כמו תקיעה בשופר. ובפרט שבמקדש היו תוקעין גם בשבת. ואם עדיין צריך התוקע להתלמד לתקוע, יעשה זאת בחדר סגור.
- יג. אם חל ראש השנה בשבת, מקדימים קבלת שבת, ואין אומרים פרק 'במה מדליקין' ביום טוב שחל בשבת, כמו שכתב הרמ"א (סוף סי' ער). ואף על פי שבספר שיורי כנה"ג כתב שבמקומו נהגו לאומרו ביום טוב שחל בשבת, מכל מקום מנהגינו פה עיה"ק ירושלים שלא לאומרו. וכמו שכתב בספר נהר מצרים.
- יד. אומרים קבלת שבת כרגיל, "מזמור לדוד" וכו', 'לכה דודי' וכו', "מזמור שיר ליום השבת" וכו', "ה' מלך" וכו'.
- טו. מכיון שחל ליל יו"ט בשבת הקהל יעמדו בשעת הקדיש.
- טז. שחל יו"ט בשבת, בין גאולה לתפילה נוהגים לומר בשבת קודם "ושמרו בני ישראל את השבת" ולאחר מכן אומרים "אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם במועדם" וכן "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל".
- יז. טוב להתפלל מתוך מחזור משום שיש תוספות השייכות לשבת בכמה מקומות.
- יח. בתפלת יום טוב של ראש השנה חותם: 'בא"י מקדש ישראל ויום הזכרון', ואם חתם 'מקדש ישראל' בלבד, יצא. ואם חל יום טוב של ראש השנה בשבת, צריך להזכיר באמצע ברכת אתה בחרתנו 'את יום

השבת הזה', וחותרם: 'ברוך אתה ה' מקדש השבת וישראל ויום הזכרון'. ואם טעה וחתם 'מקדש ישראל ויום הזכרון' ולא הזכיר 'שבת' בחתימה, אם נזכר מייד בתוך כדי דבור (שהוא שיעור 'שלום עליך רבי') חוזר ואומר 'מקדש השבת וישראל ויום הזכרון', ואם שהה יותר מכדי דבור, אינו חוזר, שהואיל והזכיר שבת באמצע הברכה, יצא ידי חובה בדיעבד, וימשיך 'רצה' עד סוף התפילה. וטוב שיכוין לחזרת הש"צ מתחילה ועד סוף. והוא הדין אם טעה וחתם 'ברוך אתה ה' מקדש השבת', הואיל ובאמצע הברכה הזכיר יום טוב, יצא ידי חובה בדיעבד. והוא הדין אם התפלל 'אתה קדשת' ואמר 'עלה ויבוא', יצא.

יט. גם אם טעה בלילה הראשון של ראש השנה ואמר 'האל הקדוש' במקום 'המלך הקדוש' ונזכר אחרי כדי דיבור, צריך לחזור.

כ. בשבת אומר 'זכרון תרועה מקרא קודש'. ואם אמר 'יום תרועה אין מחזירין אותו' [ורק אם סיים הברכה, אינו חוזר. אבל כל זמן שלא סיים הברכה, צריך לחזור].

כא. בשבת אומר בברכת הזמן 'או' א רצה נא במנוחתינו, קדשנו' וכו'.

כב. אחר תפילת ערבית אומרים "ויכולו" וברכת 'מעין שבע' (ש"ע סי' תקפב ס"א). ואומרים בה במקום 'האל הקדוש שאין כמוהו', 'המלך הקדוש שאין כמוהו'. ואין מזכירים בה כלל 'יום הזכרון'.

כג. אם שכח לומר 'המלך הקדוש שאין כמוהו' ואמר כהרגלו 'האל הקדוש שאין כמוהו'. אם נזכר באמצע הברכה, יחזור ויאמר 'מגן אבות בדברו' וכו', 'המלך הקדוש'. ואם לא נודע לו שטעה עד שסיים 'מקדש השבת', אינו חוזר, שספק ברכות.

כד. אף שבכל יום טוב אין להזמין נכרי או מחלל שבת לסעודת יו"ט. ביו"ט שחל בשבת, מותר.

כה. מנהגינו לומר 'שלום עליכם' וכו'. וכן "אשת חיל" וכו', כרגיל כבכל השנה.

כו. מקדש על הכוס ומתחיל ב"ויכולו" ואומר קידוש של יום הזכרון ומזכיר של שבת באמצע וחתימה. שכח לומר "ויכולו" ונזכר לאחר שאמר שם ה' של ברכת 'בורא פרי הגפן' יגמור הקידוש כהלכה,

ואחר שישתה מהכוס ימלא שוב כוס ויאמר עליו "ויכולו" וישתה בלא ברכה. וכן יעשה אפילו אם נזכר באמצע הסעודה.

כז. שכח ולא הזכיר בקידוש של שבת או שאמר קידוש של שבת ולא הזכיר של יום טוב, לא יצא. ואמנם אם הזכיר את ר"ה ושבת בקידוש ורק בחתימה אמר 'מקדש ישראל ויום הזכרון' ולא הזכיר של שבת, אם נזכר תוך כדי דיבור, יחזור ויאמר 'מקדש השבת וישראל ויום הזכרון'. ואם נזכר לאחר כדי דיבור, יצא ידי חובה. וכן אם הזכיר בקידוש את ר"ה ואת שבת אלא שסיים 'מקדש השבת' ונשמט ממנו 'יום הזכרון' ונזכר תוך כדי דיבור יחזור ויאמר 'מקדש השבת וישראל ויום הזכרון'. נזכר לאחר כדי דיבור, לא יחזור ויצא ידי חובה.

כח. אם שכח לברך 'שהחיינו' בקידוש יברך מתי שיזכר כל היום.

כט. בברכת המזון אומרים 'רצה' ולאחר מכן 'יעלה ויבוא' (ש"ע סי' קפח ס"ה). שתדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם. ואם אמר קודם 'יעלה ויבוא' ולאחר מכן 'רצה', יצא ידי חובה. ואם נזכר באמצע 'יעלה ויבוא' שלא אמר 'רצה והחליצנו', לא יפסיק, אלא ימשיך 'יעלה ויבוא' ולאחר מכן יאמר 'רצה והחליצנו'. וטוב שבאמצע 'יעלה ויבוא' יאמר 'את יום השבת הזה ואת יום חג פלוני הזה'. ולכל הדעות אם כבר סיים 'יעלה ויבוא' ונזכר ואמר 'רצה והחליצנו' אין צריך לחזור ולומר 'יעלה ויבוא' שכבר יצא ידי חובת הזכרת שניהם ואדרבא אם יחזור הוי הפסק.

ל. בסוף ברכת המזון אומר 'הרחמן' של שבת ושל ראש השנה. ויש שאין אומרים 'הרחמן' של יום טוב. וברוב ככל הסידורים של בני ספרד הזפסו 'הרחמן' של יום טוב.

לא. ילמד מעט קודם שילך לישון.

לב. ר"ה שחל בשבת יש אומרים שמותר ללמוד בליל ר"ה לאור הנר ולא חיישינן שמא יטה. ואמנם יש מהראשונים שאינם סוברים כן. ומיהו בזמנינו שיש אור החשמל, אין איסור זה נוהג כלל בכל שבתות השנה, ומותר לקרות לאור הנר.

לג. לגבי אכילת דגים בראש השנה שחל בשבת, אין מניעה לאכול דגים בראש השנה, ובפרט אם חל ראש השנה בשבת.

לד. הנוהג לטבול בערב ראש השנה וחל ליל טבילת אשתו בליל ראש השנה, חייב לקיים עונתו, ויחזור ויטבול בשחרית ואפילו במים חמים שהוחמו מאתמול [והמתחסד לדחות התשמיש של טבילת מצוה, הרי זה חסידות של שטות. ואפילו אם אינה טבילה של מצוה, אם רואה שנתעוררה תאותו הרבה על אשתו, ישמש ויטבול בבוקר. ואפילו אם היה אפשר לה לטבול מקודם ולא טבלה עד ליל ראש השנה, אע"פ כן לא ימנע עונתו. ומכל מקום לא ינהג עם אשתו בשחוק וקלות ראש. ופשוט שאם אין הבעל יכול לטבול בשחרית מפני שהוא אסטניס, ח"ו לבטל ליל טבילה מפני זה. ולא כמורה אחד שפסק לאסור. ואמנם סתם כך על פי הסוד לילה זה אסור בזיווג. ואין חילוק אם חל ראש השנה ביום חול או בשבת].

לה. מנהג בני ספרד שגם עם חל ר"ה בשבת אומרים 'אבינו מלכנו' אחר תפילת שחרית. וכן בשבת "שובה" וכ"ש ביום הכיפורים שחל בשבת. אלא שמדלגים חטא ועוון. ומנהג זה יסודתו בהררי קודש. וכן ראוי לנהוג. ומיהו במקום שמנהגם להיפך, ישארו במנהגם. נהרא נהרא ופשטיה.

לו. התפילות בראש השנה יהיו בשמחה ובטוב לבב, ובנעימה קדושה, ומתוך כוונה שלימה, כי בטוחים אנחנו בישועת הקב"ה שיכתבנו ויחתמנו לחיים טובים. ולא כאותם שמביאים עצמם לידי בכיה בתפלות ראש השנה, וכ"ש בראש השנה שחל בשבת שהרי ראש השנה יום שמחה הוא, וכמו שנאמר "ושמחת בחגך", ונאמר "תקעו בחודש שופר בכסא ליום חגנו", איזה חג שהחודש מתכסה בו, הוי אומר זה ראש השנה (ר"ה ח:). וכן נאמר בספר עזרא, שכאשר היה עזרא הסופר קורא בספר התורה היו כל העם בוכים, ונאמר על זה בספר נחמיה (פרק ח פסוק ט) "ויאמר נחמיה הוא התרשתא ועזרא הכהן הסופר לכל העם, היום קדוש לה' אלהיכם אל תתאבלו ואל תבכו", כי בוכים היו כל העם כשמעם את דברי התורה, ויאמר להם "לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו, כי קדוש היום לאדונינו, ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם" וילכו כל העם לאכול ולשתות ולעשות שמחה גדולה כי הבינו בדברים אשר הודיעו להם.

לז. בשעת פתיחת ההיכל יאמרו 'יהי ה' אלוקינו עמנו'. ובשבת מתחילים "אתה הראת לדעת". וכן יאמרו 'בריך שמי'ה' וי"ב פעמים "לעולם ה'

אשרי הלכות ראש השנה שחל בשבת האיש ט

- דברך ניצב בשמים" עם 'יהי רצון' שמיוחד לראש השנה. ויש שנהגו לומר י"ג מידות בטעמי המקרא ג' פעמים, ויש מפקפקים על זה שאין לומר י"ג מידות ביו"ט. ושב ואל תעשה עדיף.
- לח. קוראים שבעה קרואים בפ' וירא מ"וה' פקד את שרה" וכו'. ומותר להוסיף על שבעה הקרואים במקום שנהגו כן בכל שבתות השנה. אך לא ירבו יותר מדאי, משום טורח ציבור.
- לט. ב'מי שברך' לחולה יאמר הנוסח שאומרים בחול ואין צריך לומר 'יו"ט' או 'שבת היא מלזעוק' כיון שהיום הוא יום דין וראוי להתפלל על החולה ביום דין. ואף בשבת של ר"ה שהוא עיקר יום הדין, יש להתפלל על החולים.
- מ. בברכת ההפטרה מזכיר של שבת ויום הזיכרון וכן בחתימת הברכה.
- מא. יש לאחר מעט להתפלל ערבית במוצ"ש זה שחל בו יום טוב משום תוספת שבת.
- מב. אין תוקעים בשופר בשבת גזירה שמא יטלנו בידו לילך אצל בקי ללמוד, ויעבינו ארבע אמות ברשות הרבים. וטוב ללמוד בו הלכות שופר כדרך שאמרו במסכת מגילה (ד.) פורים שחל בשבת שואלים ודורשים בענייניו של יום.
- מג. אין לטלטל השופר אלא לצורך גופו או מקומו כדין כלי שמלאכתו לאיסור.
- מד. בברכת 'מעין שלוש' מזכיר של שבת וראש השנה ואומר 'ורצה והחליצנו ביום השבת הזה'. וכן 'וזכרנו לטובה ביום הזכרון הזה'. לא הזכיר יום הזכרון ולא שבת, לא חוזר.
- מה. בתפילת מוסף מזכיר של שבת ואומר 'ואת מוספי יום השבת הזה ויום הזכרון הזה'. שכח להזכיר של שבת ואמר 'את מוסף יום הזכרון', אם נזכר קודם חתימת הברכה חוזר ואומר 'את מוספי יום השבת הזה ויום הזכרון הזה'. ואם נזכר לאחר שחתם 'מקדש השבת וישראל ויום הזכרון', יצא.
- מו. מקדשים קידושא רבה כמו בכל שבת ויום טוב. ואומר תחילה פסוקים של שבת ואח"כ "וידבר משה" וכו', 'בורא פרי הגפן'.

מז. מי שמתענה בראש השנה, מתענה גם אם חל בשבת, ואינו צריך למיטב תענית לתעניתיה. ולכל הדעות אסור להתענות בליל ראש השנה.

מח. ראוי לקיים סעודה שלישית בשבת זו לפני סוף זמן מנחה קטנה. כדי שיכנס ליום טוב כשהוא תאב והוא מכלל כבוד יום טוב (רמ"א סי' תקכט ס"א והחונים עליו). **וטוב שיתפלל מנחה לפני כן, שכן המנהג להתפלל מנחה לפני סעודה שלישית.** ואם הדבר לא אפשרי להתפלל ולסעוד מוקדם, יכול לאכול לאחר השעה הנ"ל. עד השקיעה, אבל לא ימלא כריסו אלא יאכל כביצה פת שהוא שיעור סעודה שלישית כמבואר בש"ע (סי' רצא ס"א) והאחרונים שם. ואין להקל לכתחילה באכילת פירות ומאפה אלא יעשו כאמור.

נט. נוהגים ביום הראשון של ראש השנה, אחר תפלת מנחה ללכת אל הים או הנגר לומר סדר 'תשליך'. ומנהג ישראל תורה הוא. ואף כשחל יום ראשון של ראש השנה בשבת, יכולים לעשות התשליך ביום הראשון של ראש השנה, ורק אם אין שם עירוב, לא יוציאו לשם מחזורים, אלא יאמרו הפסוקים בלבד. ואם יש חשש שיבואו לידי חילול שבת על ידי הוצאת המחזורים, יש לדחות סדר התשליך ליו"ט שני של ראש השנה (שאין עירוב ויש מחזורים בבית הכנסת, כנהוג, יש להדיע כן ולהזהיר את הציבור לבל יטלטלו המחזורים ויניחו דלי או ברז מים פתוחים בבית הכנסת ושם יאמרו התשליך, ויריחו שיעשו כן ביום הראשון, והכל לפי המקום ולפי עיני ראות המורה).

נ. בתפילת מנחה אומרים אחר 'ובא לציון' פסוק "ואני תפילתי" מוציאים ס"ת וקורין שלשה קרואים בפ' "האזינו". ואחר התפילה אומרים 'אבינו מלכנו' וכן אומרים 'צדקתך'.

נא. אסור להכין משבת ליום טוב. ולכן אסור בשבת לסדר השלחנות בבית לסעודת יום טוב כולל צלחות, כוסות, סכו"ם, חלות וכו', לשטוף כלים ואף לצורך יום טוב. וכן אין להחליף פרוכת בשבת ליום טוב משום שהוא ניכר שהוא ליום טוב והוי מכין. אלא יעשה הכל מערב שבת, או בצאת השבת לאחר אמירת 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש'.

נג. להוציא אוכל מהמקפא בשבת כדי שיפשיר, עי' למרן הגר"ע יוסף זצוק"ל בספרו חזו"ע שהתיר לעשות כן. וחלק על הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שאסר לעשות כן, ע"ש בטעמיו. וישנו פתרון לכתחילה להימלט מהמחלוקת ע"י שישימו האוכל במקרר ולא במקפא ולמחרת במוצ"ש בשעת צאת הכוכבים האשה תאמר 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש' ותניח את האוכל על הפלטה או על האש, ועד שהבעל יבוא מבית הכנסת ויקדש וכו', האוכל יהיה חם. ובמקרה ולא עשו כן אלא האוכל היה במקפא, מותר להוציאו ועדיף שיעשה כן בעוד היום גדול שלא יהיה ניכר שעושה כן למוצ"ש [ולגבי האם מותר לחמם בפלטה חשמלית בשבת לחם קפוא או שאר אוכלים יבשים שאין בהם חשש בישול, כדי שיהיו מוכנים לו לאכול במוצ"ש, ונראה שאם יעשה כן ע"י שיפעיל שעון שבת לפלטה הוי גרמא ומותר. ונראה שיש עוד להקל לאכול מהאוכל שמוציאים מעט ביום השבת ובכך ינצל מאיסור מכין, וכמו שמצינו לגבי הבאת סידור לבית הכנסת וכדלקמן, ובפרט אם עושה כן בעוד היום גדול].

נג. מותר מעיקר הדין להתקלח במים צוננים בשבת, ובפרט בימים החמים, אף אם כוונתו להתקלח לכבוד יום טוב ואין בזה איסור הכנה, כיון שנהנה בעצם יום השבת וכמו שכתבו הפוסקים בנדון זה ובכיוצא בזה. ואמנם צריך להיזהר שלא לסחוט המגבת והשערות וכן שלא להסתרק במסרק בשבת, וטוב שיתקלח עם סבון נוזלי ויזהר שלא יחפוף ויסחוט שערות ראשו וגופו. ובמוצ"ש ליל יום טוב מותר להתקלח אף במים חמים שהוחמו בדוד שמש וכמו שכתב מרן רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל בספרו חזו"ע (יו"ט, עמ' מא) ובלבד שיזהר בכל הדברים האמורים לעיל.

נד. אסור לכתחילה להכניס בקבוקי שתיה למקרר ביום שבת כדי שיהיו קרים במוצ"ש שהוא יום טוב, שאף הכנה קלה נאסרה משבת ליום טוב. ואם שכח ולא הניח הבקבוקים בערב שבת במקרר ואם יניח אותם במקרר בצאת השבת לא יספיקו להתקרר, מותר לו להניח הבקבוקים במקרר בשבת בתנאי שיעשה כן בעוד היום גדול שלא ניכר שעושה כן ללילה.

נה. אסור לגבאים לסדר המחזורים ביום השבת לתפילה בלילה, אלא: או שיכינו ביום שישי, או בצאת השבת. ואם מכינים המחזורים לפני

תפילת ערבית יאמרו 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש' ואז יהיה רשאים להכין הסידורים וכו'. כמו כן, אסור לגלול הספר תורה ביום שבת לקריאה ביום ראשון שהוא יום טוב אלא יעשו כן או ביום שישי או במוצ"ש שהוא ליל יום טוב.

נו. אדם הבא מביתו ביום השבת עם מחזור לראש השנה (במקומות שיש עירוב, כמובן) יעיין בו לפני כן בעוד היום גדול שלא יהיה מכין משבת ליום טוב (אחרונים). ואמנם אין להביא עימו את הטלית בעצם יום השבת לבית הכנסת לצורך לבישתה ביום טוב, משום איסור הכנה (ואם נצרך להביאה כי אין לו ברירה אחרת, על ידי שיתעטף בה בעצם יום השבת נראה דיש להתיר, ובפרט אם עושה כן בעוד היום גדול).

נד. אדם הרוצה ללכת להתארח בבית הוריו וכדו', ומתחיל ללכת בעיצומו של יום השבת על מנת להגיע בלילה, אין בזה איסור הכנה, אף באופן שניכר שעושה כן לצורך מוצ"ש משום שהליכה גרידא אינה בגדר מעשה הכנה, וכן לפי זה מותר לומר לחבירו בשבת לבוא אליו במוצ"ש ובכל זה אף אם מוצ"ש הוא יום חול וק"ו שהוא יום טוב [וכן מותר ליקח עימו מפתח ביום שבת (במקום שיש עירוב, כמובן) כדי שיוכל לפתוח את ביתו במוצ"ש שהוא יו"ט].

נה. במקום צורך גדול שלא יספיקו להכין מצאת הכוכבים, מותר להכין את השלחן וכו', מבין השמשות של מוצ"ש שכל שהוא משום שבות, לא גזרו עליו בבין השמשות [ואם יש צורך גדול להכין השלחן וכליו קודם צאת הכוכבים, כגון שהמקום רחב ידיים ובני הבית מרובים, יכולים להקל בבין השמשות של מוצ"ש. ולפי זה בודאי שאפשר להקל לעשות כל מיני הכנות שלוש עשרה וחצי דקות אחר השקיעה וכדעת מרן הש"ע, ואין צורך החמיר ולהמתין בדיני הכנה עשרים דקות אחר השקיעה].

נט. מרן בש"ע (סי' תקכט ס"א) כתב שבגדי יום טוב יהיו יותר טובים מבגדי שבת. ודנו הפוסקים האם אפשר להחליף ביום שבת לבגדי יום טוב ולהלכה, אין איסור להחליף בגדים בעצם יום השבת ליום טוב. ובפרט אם עושה כן בעוד היום גדול, ומכוין להינות בהם גם ביום השבת.

ס. מה שאסור משום 'הכנה' אסור גם לומר לגוי אלא אם כן במקום מצוה, חולי או צורך גדול.

סא. אשה שבעלה חוזר לביתו מאוחר ורוצה להתחיל בהכנות לסעודת

יום טוב תאמר בצאת הכוכבים 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש' בלא שם ומלכות ותתחיל בהכנות לחג כגון סידור השלחן, בישולים וכו' וכו'. ואז יכולה גם להדליק נרות של יום טוב ולברך לפני ההדלקה 'ברוך אתה ה'...אקב"ו להדליק נר של יום טוב' ולא תברך 'שהחיינו' אלא תסמוך על מה שבעלה (או היא, באופן שהיא לבד) מברך בקידוש.

סב. גם ביום טוב יש ענין שהבעל יכין את הנרות להדלקה.

סג. אם האישה מתפללת ערבית בצאת השבת אינה צריכה לומר 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש' כיון שהבדילה בתפלתה באמירת 'ותודיענו' (ויש מחמירים שגם בזה תאמרנה 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש'). ויש להזהיר הנשים שלא ידליקו הנרות מבעוד יום כהרגלם בכל יום טוב שהרי הוא יום השבת, אלא ידליקו הנרות של יום טוב מעט אחר צאת הכוכבים [אשה המקפידה להוציא את השבת כדעת ר"ת צריכה להיזהר שלא להעביר מאש לאש לפני כן להדלקת נרות וכיוצ"ב, וכן טוב שלא תשים מרק קר על הפלטה שיש בו בישול בשבת, משום דהוי איסור דאורייתא, ואם נצרך להעביר מאש לאש, ואין פנאי לחכות לצאת השבת כדעת ר"ת, תעשה כן בשינוי והוי איסור דרבנן דשרי לפני צאת השבת כדעת ר"ת וכמו שכתבנו במקום אחר. או תאמר למי שלא מקפיד להוציא את השבת כדעת ר"ת או לילד פחות מגיל בר מצוה או בת מצוה שידליקו הנר ע"י העברה מאש לאש. אבל איסור הכנה דהוי מדרבנן אין חיוב לחכות כצאת השבת דר"ת].

סד. יש להזכיר לנשים שאסור להדליק נר ביום טוב אלא תעביר מאש לאש. וכן שלא תכבה את הגפרור או הנר אחר ההדלקה, כי אסור לכבות אש ביום טוב, אלא תניח בעדינות במקום שיכבו מאליהם ולא תשליכנו בתנופה הגורמת בודאי כיבוי ביום טוב.

סה. הפסוקים "לדוד ברוך" וכו', וכן "אלוקים יחוננו" וכו', שיש נוהגים לומר לפני תפלת ערבית במוצ"ש, אין אומרים אותם במוצ"ש שחל בו יום טוב משום שהם פסוקים להצלחה במעשי ידינו ואין מעשה ידיים ביום טוב.

סו. בתפילת ערבית אומר במקום 'אתה חוננתנו', 'ותודיענו'. ואם שכח או טעה ונזכר אחר כך באמצע הברכה, חוזר ואומר, ואם חתם ואמר 'ברוך אתה ה' אפילו עדיין לא סיים 'מקדש ישראל ויום הזכרון' אינו חוזר משום שמבדיל אחר כך על כוס קידוש.

סז. אם רוצה לעשות איזה מלאכה קודם שיקדש ויבדיל על הכוס יאמר

- ברוך המבדיל בין קודש לקודש'. ורק אם אמר 'ותודיענו' אין צורך לומר 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש' לפני שעושה מלאכה.
- סח. אם טעה והתחיל 'אתה חונן' שהדין הוא שצריך לסיים כל הברכה, נראה שלא יאמר 'אתה חוננתנו' אלא יניח ההבדלה לומר ב'אתה בחרתנו', 'ותודיענו' וכו', ששם הבדלה כוללת 'בין קדושת שבת לקדושת יום טוב' והוא מטעם שאסור לתבוע צרכיו קודם תפלת יום טוב, וב'אתה חוננתנו' יש כמה בקשות, הלכך אין צריך לאמרה.
- סט. אסור (בין לגברים בין לנשים) לאכול ולשתות עד אחר שיקדשו ויבדילו, ואף מי שכבר הבדיל בתפילה באמירת 'ותודיענו', אסור לו לאכול עד קידוש והבדלה (מ"ב סי' רצט ס"ק לו, ועוד) [אם לא אמר בתפילה 'ותודיענו' וטעם משהו קודם הקידוש וההבדלה (יקנה"ז)]. ולדינא אם שכח וטעם לפני הקידוש וההבדלה צריך לחזור ולהתפלל ובתפילתו יאמר 'ותודיענו'.
- ע. הבדלה וכמו שכתב בש"ע. כאן שיש עליו חובת קידוש משום יום טוב אין לשתות אף מים.
- עא. כשחל יום טוב במוצ"ש עושים קידוש יחד עם הבדלה הנקרא 'יקנה"ז' [יין ('ברוך אתה ה'... בורא פרי הגפן'), קידוש ('ברוך אתה ה'... אשר בחר בנו מכל עם' וכו'), נר ('ברוך אתה ה'... בורא מאורי האש'), הבדלה ('ברוך אתה ה'... המבדיל בין קודש לקודש'), זמן ('ברוך אתה ה'... שהחיינו') וכו']. אין מברכים על בשמים במוצ"ש זו (והטעם כי המאכלים הטובים ושמחת יום טוב מועיל כמו בשמים). טעה ובירך על הבשמים אין זה הפסק [אם טעה בהבדלה וחתם 'המבדיל בין קודש לחול' במקום 'המבדיל בין קודש לקודש' שטעה, יצא ידי חובה דסב"ל].
- עב. שאלה: השנה שיום השני של ראש השנה חל במוצ"ש ואנו מברכים יקנה"ז (יין, קידוש, נר, הבדלה, זמן) דהיינו קידוש יחד עם הבדלה, האם צריך לעמוד או לשבת בקידוש? תשובה: כשחל יום טוב במוצ"ש יש לומר סדר ההבדלה והקידוש שבאים יחד (יקנה"ז) בעמידה. וכן מנהג בני ספרד.
- עג. מותר לברך ברכת 'בורא מאורי האש' על נרות שהודלקו לכבוד יום טוב מכיון שעיקר מטרתם להאיר ומבואר בש"ע (סי' רחצ ס"א) שנרות העשויים להאיר מותר לברך עליהם 'בורא מאורי האש'.
- עד. מותר להעביר אש לצורך בישול גם מנר שהודלק לכבוד יום טוב כיון

שנרות אלו ניתנו לכל צרכי יום טוב.

עה. יש הידור לברך על ב' נרות צמודים זה לזה במוצ"ש הנקרא 'אבוקה' משום שאורה רב (ש"ע סי' רחצ ס"ב). ויש שכתבו עצה לעשות חור בפתיל צף ליד החור המקורי ולהכניס הפתילה בכל חור ולהדליק את הנרות ליום טוב בשמן עם הפתיל צף הזה, ולברך עליו 'בורא מאורי האש' (ומוכרים נר כזה בכמה מקומות). ובכל אופן אם הדליקו נר נוסף ל'אבוקה' אסור לכבותו.

עו. בכל מוצ"ש נשים לא נוהגות לשנות מכוס הבדלה. אמנם במוצ"ש זו שחל הבדלה יחד עם הקידוש המנהג שהנשים שותות מכוס הקידוש אף שהבדילו עליה גם כן, משום שאינה מיוחדת להבדלה.

עז. יש שנהגו לא להסתכל בציפורניים כבכל מוצ"ש. ואם בכל זאת רוצים לעשות כן, אין בזה שום חשש, ופשוט.

עה. מי שאין לו יין במוצ"ש זו שחל בה יום טוב יאמר הקידוש וההבדלה על שכר כגון בירה ולא על הפת.

עט. אם שכח להכליל בקידוש גם את ההבדלה, יבדיל מתי שנזכר על כוס יין. ואם אין לו יין לא יבדיל על הפת אלא על השכר. ואם שכח להבדיל לגמרי ונזכר רק במוצאי יום טוב, יבדיל במוצאי יום טוב הבדלה אחת, וחותר בה 'המבדיל בין קודש לחול'.

פ. במוצ"ש שהוא סעודת יום טוב ירבה בה קצת בשביל סעודה רביעית

פא. פלטה חשמלית לאחר שכבתה מותר להזיזה לצורך גופה ומקומה והיינו אם רוצים להשתמש במקום הגז ביום טוב, ויש שם פלטה שנשארה משבת, מותר להזיזה הצידה כדי להשתמש בגז. וכאשר הזרם מנותק מותר להוציא התקע מהשקע כלאחר יד כגון במרפק.

פב. אם חל ליל טבילתה במוצ"ש שהוא ליל יום טוב, תעשה כל הכנותיה

בערב שבת ותשמור שערותיה שלא יסתבכו ותזהר מאוד שלא ידבק בה דבר החוצץ. כמובן תעשה בדיקה כרגיל ביום שבת שהוא שביעי לנפיקים. לפני הטבילה תחצוץ שיניה היטב בקיסם, ותזהר שלא

תוציא דם [ומעיקר הדין אם אינה יודעת בוודאות שיורד דם משיניה יכולה לצחצח שיניים במברשת עם משחה. וטוב שתייחד מברשת מיוחדת לכך להינצל מחשש עובדין דחול, ולא תשטוף את המברשת לאחר מכן מטעם הכנה, אלא אם כן רוצה להשתמש שוב במברשת שיניים. ועדיף להשתמש במי פה ולא במשחה

לצחצוח השיניים] תדיח בית הסתרים ובית הקמטים במים חמים, אבל לא תרחץ כל גופה במים חמים ביום טוב. תעיין בגופה ובשערותיה היטב שלא יהא דבר החוצץ ובין אצבעות רגליה ובכל מקום שיש חשש שהזיעה הגיעה לשם, תנקה אוזניה, ותפריד בין שערותיה באצבעותיה ותזהר שלא תתלוש שיערה ולא תסחוט, ולא תסתרק, ותטבול אף במים חמים.

פג. מים שהוחמו ביום טוב בדוד שמש, מותר להתרחץ בהם כל גופו ביום טוב דחשיבי מים שהוחמו מערב יום טוב, וגם ביום טוב שאחר השבת או להיפך מותר לרחוץ במים חמים אלו, ואין לאסור בזה מטעם הכנה שהשבת הכינה ליום טוב, כיון שהמים היו בעולם ואין זה רק חימום בעלמא. וכל זה באמבטיה פרטית שהיא מחוץ למרחץ אבל בבית המרחץ אפילו פניו ידיו ורגליו אסור לרחוץ גם במים שהוחמו על ידי דוד שמש. ומים שהוחמו ביום טוב על ידי שיעון שבת שהוכן מערב יום טוב, חשיבי כמים שהוחמו בהיתר, ומותר לרחוץ בהם באמבטיה פרטית.

פד. אין להקזיז דם (ובזמנינו הוא לתרום דם) בכל ערב יום טוב (רמ"א סי' תסח ס"ו). והטעם בזה הוא דבערב שבועות יצא שד ושמו טבוח ואם לא היו מקבלים ישראל את התורה היה טבוח את בשרם ודמם דהיינו הורג אותם. ולכך כל ערב שבועות הוא זמן סכנה ואין להקזיז דם שמא ימות (ב"מ) על ידי כך. וגזרו רבנן על כל ערב יום טוב משום ערב שבועות. וכן הוא הדין אם חל ליל שני של ראש השנה במוצ"ש אין להקזיז בערב שבת, אם לא שהוא משום סכנה או ספק סכנה.

פה. מי שיש לו 'ארציית' במוצ"ש, יום השני של ראש השנה, והוא וחפץ להדליק 'נר נשמה' לזכות הנפטר, עדיף שידליק מערב שבת נר שדולק למשך 26 שעות או יותר ובכך ידלק גם במוצאי שבת והלאה, ובכך ימנע מכמה חששות.

פו. מברכים ברכת 'שהחיינו' קודם תקיעה בשופר ביום ב' דראש השנה לכל הדעות.

פז. בר"ה שחל בשבת יכול לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום של פרשת "האזינו" כבר ממנחה של פ' נצבים - וילך שאז כבר קוראים פ' 'האזינו' (ויש מחמירים בזה להתחיל ממוצ"ש ולא ממנחה של שבת. וכבר כתבנו

אשרי הלכות ראש השנה שחל בשבת האיש יז

בזה בעבר דמעיקר הדין אפשר להתחיל ממנחה של שבת ומצד הדין יכול אדם להתחיל ב' מקרא ואחד תרגום של שבוע לאחר מכן מזמן מנחה אף שלא התפלל מנחה. ויש מחמירים שצריך שיתפלל תפילת מנחה וישמע קריאת התורה או שישמע לפחות קריאת התורה של הפרשה שתבוא, אף שלא מתפלל מנחה באותה עת).

פ.ח. מוקצה אסור ביום טוב אפילו מה שמותר בשבת, כגון קליפות (של פירות) שראויים למאכל בהמה ועוף, ועצמות הראויים לכלבים, שמותר לטלטלן בשבת, אף על פי כן אסור לטלטלן ביום טוב. ולא יניחם בצלחת ריקה, שהוא כמבטל כלי מהיכנו, שאסור לטלטל הכלי עם הקליפות שבתוכו במשך כל היום. אלא יניח תחלה איזה פרי או פרוסת פת בתוך הצלחת, ואחר כך יתן לתוכה הקליפות או העצמות (אבל קליפות שאינם ראויות למאכל בהמה כגון קליפי אגוזים ושקדים גם בשבת אסורים בטלטול). ומותר לטלטל אחר כך הכלי שבתוכו הפרי או הפרוסה עם הקליפות והעצמות כדי להשליכן לאשפה, מאחר שהכלי נעשה בסיס גם לדבר המותר. ופירות העומדים לסחורה כגון אצל סוחר סיטונאי שדרכו למכור ארגזים שלמים או שקים שלמים המלאים פירות, ואין דרכו ליקח מהם דבר מועט לאכילה, נחשבים למוקצים, ואסור לקחת מהם ביום טוב, אף על פי שמותר לקחת מהם בשבת. אבל מותר לקחת פירות וביצים ושמן ויין מחנוני קמעונאי ביום טוב מבלי להזכיר סכום מקח. והטעם שהחמירו במוקצה ביום טוב יותר מבשבת, מפני שכבוד קדושת יום טוב קלה בעיני הבריות, ולכן עשו חז"ל סייג לדבר כדי שלא יבאו לזלזל בקדושת יום טוב. ואם חל יום טוב בשבת, כיון שהוא חמור בעיני כל אדם מפני קדושת השבת המצורפת עימו, אין להחמיר במוקצה יותר משאר שבתות. ואף על פי שיש חולקים ואוסרים, נראה שהעיקר בזה כדברי המתירים.

פ.ט. ביום טוב שחל להיות בשבת יש מצוה כפולה במצות שביתת שבת ויום טוב (וכן במצות תוספת שבת וי"ט), וכן במצות כבוד ועונג שבת ויום טוב, וכן בסעודות היום, וכן במצות הקידוש וההבדלה. ולכן טוב לכיין בכל מזה שעושה, שבא לקיים המצוות גם בשביל שבת וגם בשביל יום טוב. ובשביל לקיים מצות מקרא קודש, לקרוא את השבת קריאה של קדושה וכבוד, וכן לקרוא את היו"ט קריאה של קדושה וכבוד, נכון לעשות מאכל משובח נוסף על מזה שנוהג בכל שבת ובכל יו"ט, וכן בשאר מיני כבוד היום, וכמו בענין המלבושים, למי שאפשר לו, להוסיף בגד נאה.

לעילוי נשמת מו"א ועטרת ראשי
ה"ה מרדכי בן סולטנה ז"ל
נלב"ע ביום י"ג אדר א' תשע"ד
תנצב"ה

בצל החכמה בצל הכסף

(קהלת ז, יב)

מוקדש להצלחת כל מחזיקי התורה
התורמים מהונם לתמוך באברכים,
לומדי בית מדרשינו
זכות התורה תגן בעדם אלף המגן
לכל מיילי דמיטב, אכי"ר.

